

אור ההליכות

הליכות עם ישראל

עמותה להפצת ערכי היהדות הנאמנה

רח' נחל גמלא 1, קרית אונו, ת.ד. 211, מיקוד: 55100

בשיתוף: "אורות יצחק", גרעין תורני קהילתי - מודיעין

גליון חודש אב התשע"ה
גליון מס' 94

מ"ר הרה"ג רצון ערוסי שליט"א

דין האמת ואור האמת

תחיית המתים והעולם הבא

ניצוצות רבים נוספים במהלך הדורות, וכולם יחד עתידיים להתרומם לאש גדולה מאירה ובוהקת, אש אשר תסלק באורה הזך והטהור את עכירות השקר ואת חושך הסכלות שהעכירה בנגיעה גם את דת האמת.

תרבות נכריה

באותם הימים שר' יחיאל עלה לארץ ישראל, החילונית שלטה בארץ ללא מצרים. ר' יחיאל לא נכנע לתרבות הנכריה והוא שימר בעוז, בחכמה ובתבונה את מסורת אבותיו. ר' יחיאל היה שלם בתורתו, הוא ידע כי האמת היא זו אשר מרוממת את האדם בחייו בכלל וביום הדין בפרט. המנוח לא נתן לגלי הרפש והטיט שהמו והומים עלינו לכלות את רוחנו ואמונתנו, לפגוע בו ובמשפחתו. אמונתו הבלתי מעורערת בבורא עולם ובצדקת משפטו, עמדה לו גם בעת ייסוריו, שקבלם באהבה ובשמחה, מתוך ידיעה שכל ייסורין שבאים על האדם ממרקים את נפשו, משגבים אותה מכללי העוונות, ומרוממים אותה למעלת חיי הנצח בעולם האמת. בכל עת ובכל שעה, ר' יחיאל נשא את עינו אל בורא עולם והשליך עליו את יביו ובטחונו, ברוח ובחומר, "הולף בתם ילף בטח" (שלי י.ט.). ר' יחיאל נאבק לילך בדרך האמת, ומפח זאת זכה לחיי הנצח בעולם האמת.

"גודר פְּרָצוֹת בִּישְׂרָאֵל הוּא יְגוֹדֵר בַּעַד הַפְּרָצָה הַזֹּאת וּבַעַד כָּל פְּרָצוֹת עֵמוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל". יהי רצון שיזכר צאצאיהם למאורות ונגוהות שגֵרָם יאיר וכוכבם יזהיר כאור השמש המאיר. יהי רצון שה' ידריכנו לדרך האמת שסלל אברהם אבינו בקריאתו לידיעת א-ל אחד, וכשתמלא הארץ דעה את ה' נזכה שאהבת חינוס תפּרַח ותשגה על מצע האמת ומתוך ערגת הנפש למושגי אמת ולמחשבה זכה.

*דברים שנאמרו בימי השבעה לזכר ר' יחיאל לוי ז"ל.
המנוח ר' יחיאל, ממתפללי בית הכנסת "שבות עם" בחולון. בניו (שיחיו לאוי"ט) גרים בעיר מודיעין, והם ידידים ותיקים שלנו, ומשתתפים עימנו רבות במפעלי "הליכות עם ישראל". (המערכת).

הסתלק מעמנו איש ירא א-להים וסר מרע, איש אשר היה תמים בעבודתו את בוראו, ישרה ללא פניות, משכים ומעריב לבית כנסיות ולבתי מדרשות, איש אשר חינוך את בניו בדרך האמת והצדק. מצות "וְאֶהְבֶּתְּ לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ" (ויקרא י"ח) היא מצוה נעלה שממנה נגזרות מצוות רבות, כגון הספד וקבורה, גמילות חסדים וניחום אבלים. מצוה זו נעלה ומרוממה ביחס לכל יהודי, ועל אחת כמה וכמה ביחס לאיש יחיד ומיוחד כר' יחיאל ע"ה.
וכך פסק הרמב"ם בהלכות אבל (רפ"ד): "מצוות עשה של דבריהם לבקר חולים ולנחם אבלים ולהוציא המת ולהכניס הכלה וללוות האורחים ולעסוק בכל צרכי הקבורה, ולשאת על הכתף, וללכת לפניו, ולספוד ולחפור ולקבור, וכן לשמח החתן והכלה ולסעודם בכל צרכיהם - ואלו הן גמילות חסדים שבגופו שאין להם שיעור. אע"פ שכל מצוות אלו מדבריהם, הרי הן בכלל וְאֶהְבֶּתְּ לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ. כל הדברים שאתה רוצה שיעשו אותם לך אחרים, עשה אותן אתה לאחיק בתורה ובמצוות".
כבוד האדם
שאלו חכמי התלמוד: כמה צריכים להשתתף בלוויה? והשיבו, כנתינתה כך בנטילתה. מה נתינתה של התורה הייתה בשישים ריבוא, כך נשמת האדם כתורה ויש ללוותה בשישים ריבוא (ראו רמב"ם שם, פ"ד ה"א. ומקורו בתלמוד כתובות יז ע"א, ומגילה כט ע"ב). אמנם, חכמים כאן נקטו בלשון גוזמה כדי ללמדנו ולעוררנו עד כמה יש להשתדל ולהתאמץ לכבד את האדם וללוותו בדרכו האחרונה.

ניצוץ האמת

הקב"ה הבטיח לאברהם אבינו בנבואה הגדולה במעמד בין הבתרים: "וְאֵתָה תָּבוֹא אֶל אֲבֹתֶיךָ בְּשָׁלֹם וְתִקְבֹר בְּשֵׂיבָה טוֹבָה" (בראשית טו, טו).
הקב"ה רומז לאברהם שגם אביו, תרח, זכה לחיי העולם הבא בזכות ניצוץ האמת שהדליק בנפשו. ניצוץ האמת שנצץ בנפשו של אברהם אבינו, הפך לאור גדול של אמת בידיעת א-ל אחד ומיוחד, בורא עולם ומנהיגו. מכח אור הדעת של אברהם אבינו עלתה וניצבה אהבתו לבורא עולם, וממנה יצאה קריאתו המדהדת לאנושות כולה לזנוח את העבודה הזרה לכל סעיפיה וסחיפיה, לזנוח את הערצת האדם וכזביו, ולהתקרב לדרך האמת בידיעת א-ל אחד: "וַיִּקְרָא שְׁם בְּעָם ה' אֱ-לֹהִים" (שם כא, לג). אור הדעת הבהיק של אברהם אבינו עתיד להדליק

- המרכז העולמי למשפט התורה
- בית מדרש לדיני ממונות
- מכון מש"ה לחקר משנת הרמב"ם
- מכון תורני לחקר מנהגי העדות בישראל
- שיעורי תורה תלמוד תורה וכולל אברכים
- שבתות עיון וירחי כלה
- מפעלים לטיפוח אהבת ישראל וארצו
- קרנות מחקר עידוד וחסד
- ארגון אשת חיל

העלון מוקדש לזכרו של ר' שלמה ב"ר דוד ז"ל
ור' איתן ב"ר שלום רצאבי ז"ל
תנצב"ה

משמיע קולו לאזניו? פרש בחנה "וחנה היא מדברת על לבה". אך לפנינו, הן בדפוס וילנה והן במהדורת 'תוספתא כפשוטה' לר"ש ליברמן, הגרסה היא ללא מילת 'לאזניו', וא"כ אין כל קושי. וגם הטור הביאה והתקשה בה, וסיים: "הדעת נותנת שיותר טוב להשמיע לאזניו, כי אז יוכל לכוין יותר. וכ"כ הרמב"ם".

מכל מקום, את חיבור "בדק הבית", המהווה תיקונים והשלמות ל'בית יוסף', כתב מהרי"י קארו כדעה אחרונה ובהתחלה הדפיסו כספר נפרד, וכפי שציין בהקדמה: "והיה בדעתי כשיודפס שנית (ה'בית יוסף) שיכניסו בו חידושים הנזכרים, ולא עלה בידי כי מהירו להדפיס שנית טרם יגיע להם פתבי, לכן גמרתי להעלות חידושים הנזכרים, וכשיודפס ה'בית יוסף' עוד יכניסו כל דבר במקומו". אך בפועל נוקטים פוסקים רבים כדעת 'בנסת הגדולה' בכללי, שהשו"ע נתחבר אחר 'בדק הבית'. ובשו"ע פסק כאמור, שיש להשמיע לאזניו.

נכון, כי ב'תכלאל עץ חיים' למהרי"ץ נראה שהעתיק כדברי מרן בדק הבית וכדעת הזוהר, וכלל לא הזכיר דעת הרמב"ם. בעל 'בארות יצחק' (פסקי מהרי"ץ, ח"א אות לב) כתב שהמנהג כרמב"ם ורק שדרכו של מהרי"ץ נסח פסקי דינים כדעת הכרעת השו"ע ע"ש. אמנם כבר על הנהגים בזה כדעת הזוהר כתב ר' אלעזר פלקלס (שו"ת 'תשובה מאהבה' יג) תלמיד ה'נודע ביהודה': "שאינו לזוז מגמ' בבלי וירושלמי הרמב"ם והטור וכל הפוסקים. את הגולים לנו כבר אמרנו לפניך והודענו לך עליהם, וכך נראה להלכה ולמעשה מיד ולדורות, ואין לי עסק בנסתרות. במה שהורשתי התבוננתי, ובמופלא מני בל דרשתי" (ובכ"ז כתב רבו הנובי" בכמה מקומות).

וב'ביע אומר' (ח"ח סי' ט) התייחס למנהג ישן בקהילות תוניס, שבבילוי יו"ט וימים נוראים הש"צ מתפלל תפילת עמידה של ערבית בקול רם והציבור עמו בלחש. וגם ה'בן איש חי' העיד על מנהג זה בעירו בגדאד. והרב לימד זכות על מנהגם, ובין השאר ציין שהמוציא אחרים י"ח אינו בכלל משמיע קול בתפילתו ומותר, אלא שבסוף התשובה תבריה לגזיזה [ראה ב"ק ה. - העיד י"ן], והמליץ לבטל המנהג, אם אפשר, כי "נכון לנהוג כשאר קהילות הקודש להתפלל ערבית בלחש, לצאת ידי חובת חכמי הקבלה ושאר האחרונים".

מנא: ובני ביתא דאבא ילפא צלותא מיניה" כי היה מתפלל בקול רם). ואכן הרמ"א כירושלמי קבע להלכה: "ואם משמיע קולו בביתו כשמתפלל כדי שילמדו ממנו בני ביתו - מותר".

וכאמור משתקפת כאן מחלוקת עתיקה בין בני א"י לאנשי בבל כנזכר ב'ספר החילוקים' המתוארך לראשית ימי הגאונים, וז"ל חילוק מג: "א"מ (=אנשי מזרח) - מתפלל אדם י"ח ברכות בלחש, ובני א"י בקול רם, להרגיל העם". ונציין כי מנהג הקראים להתפלל בהרמת קול אך דברי תחנונים אמרו בלחש, וכחריזת הקראי יהודה הדסי (המאה ה-12) בתחילת ספרו 'אשכול הכופר': "נביאים וכתובים ובתורה חצובים לומדים ומודיעים כי התפילה בצעקה ושועה ורועדה ראויה לפני א-לוהיך ... אך כל תחנה, בלאט ובלחש לפני מקשיב נאקה". ולדעת ה"טז, גם אם יוכל לכוון בלחש, רק שימרו נוח לו להתפלל בהגבהת קול ביחיד, הרי זה רשאי. אולם דחאו החפץ חיים בביה"ל [=ביבאור הלכה], והסיק שרק אם אינו מצליח לכוון כלל רשאי להגביה קולו. מעניינת דעת הזוהר, האומר (ויקהל רא, מתרגום): "תפילה הנשמעת לאוזן האדם אין מי שיקבלה למעלה (המלאכים) ולא נשמעים לה אחרים חוץ ... בשל כך צריך האדם להיזהר שלא תישמע תפילתו". היינו שיש להימנע מלהשמיע לאזניו. לכאורה, הדברים מנוגדים לתלמוד, אך נראה שגרסתו בתלמוד תואמת את הגרסה הספרדית, בזה"ל: "וקולה לא ישמע - מכאן למתפלל שלא ישמיע קולו בתפלתו" (וראה "הנגלה שבנסתו" - עמ' 60). והיא גי' הרשב"א. והרי"ף גרס: "מכאן למתפלל שצריך שתהא תפלתו בלחש" (שם כג).

אלא שבעוד ראשוני ספרד ישבו גרסה זו שרק להשמיע לאחרים - אסור, אבל להשמיע לאזניו - רשאי ומצוה ואף אינו בכלל קטני אמונה, הבינה הזוהר כאיסור מוחלט. ואמנם יש מי שכתב שנפל טעות לשון אצל מעתיקי הזוהר, וכוונתו רק שלא ישמיע קולו לאזני אחרים (ראה שו"ת 'צחק ירנן' (ברדא), ח"א סי' כא). מ"מ האר"י והפר"ח קיבלו את הזוהר להלכה והתפללו מבלי להשמיע לאזניהם.

אלא שב'בדק הבית' למרן הב"י העיר: "ומכל מקום הזוהר שכתבתי... מסכים לדברי התוספתא וראוי לחוש לו, עכ"ל. וכוונתו ללשון התוספתא בברכות שבה התקשו ראשונים, שכן לפיה נראה שאין להשמיע לאזניו כלל, וז"ל: "יכול יהא

בברייתא (ברכות כד): נאמר: "המשמיע קולו בתפילתו - הרי זה מקטני אמונה, והמגביה קולו - הרי זה מנביאי השקר", והדבר נלמד מתפילת חנה "וקולה לא ישמע" - מכאן, שאסור להגביה קולו בתפילתו" (שם לא). אפשר שיש בברייתא זו הד לפולמוס עתיק עם כתות אחרות שבבית השני כדלקמן. ואכן חז"ל תיקנו תפלה בלחש יחד עם תקנות נוספות, כגון: שלא יתפלל במקום גבוה ושלא יבטי השמימה, כדי להחזיר לתודעת האדם כי "קרוב ה'... לכל אשר יקראוהו באמת", ולא ניתן לגשר על הריחוק בינינו לקב"ה באופן פיזי, אלא באמצעות עבודה רוחנית מתמדת המזכרת את הנפש (ראה מו"נ ח"א יח לדברי המאליים). וכדברי ר"ש אבן גבירול בפיוט המקדים (רשות) ל"סדר עבודה": "האזינה לחשי ורחשי, והעבר נא יוקשי ומוקשי", שהם החוצצים האמיתיים והמסכים המבדילים שבין הבורא והנברא. וכך אמר רב הונא (שם), שאם מתקשה אדם לכוון לבו בלחש מותר להשמיע קולו, אך לא יעשה כן בציבור, כדי שלא יבוא לבלבל אחרים. וכך נפסק להלכה (רמב"ם תפלה ה,ט; שו"ע א"ח קא).

מדברי רבנו הרמב"ם עולים ארבעה חילוקים: (א). להתפלל בלב בלא חיתוך שפתיים (נקרא "הרהור בלב") - אין לעשות כן בשום מצב. (ב). בחיתוך שפתיים ומשמיע לאזניו בלחש - זהו הרצוי. (ג). להתפלל בקול - מותר ביחיד בלבד כשאינו יכול לכוון לבו או כשהוא חולה. (ד). להגביה קולו אסור בכל מצב (דייק רבנו בלשונו: "ולא ישמיע קולו אלא א"כ היה חולה". ולא כתב ולא יגביה קולו וכו', משמע שהגבהת קול לעולם אסורה, וכדברי מ"ר הגר"י קאפח שם אות לב, שצ"ד כדעת הל"י). אמנם מלשון מרן השו"ע נראה שלא קיבל את החילוק הרביעי וכתב שהיחיד בעת הצורך, כגון חולה, יכול להגביה קולו ולא רק להשמיע קולו. והעיר ה'משנה ברורה' שם, שמותר להגביה קולו כל שמועיל לכוונתו. אמנם בירושלמי (ברכות ד,א) מסופר על אמוראים שלא הקפידו שלא להתפלל בקול, וז"ל: "ר' אבא בר זבדא מצלי בקלא (=מתפלל בקול). ר' יונה כד הוה מצלי בכנישתא הוה מצלי בלחשיה (=כשהיה מתפלל בביה"כ היה מתפלל בלחשיה), וכד הוה מצלי בביתא הוה מצלי בקלא עד דייילפון בני ביייתה צלותיה מיניה (וכשהיה מתפלל בבית, היה מתפלל בקול כדי שילמדו בני ביתו את תפילתו ממנו (כלומר, אף לשון התפילה). א"ר

"הליכות עם ישראל"

בשיתוף המועצה הדתית והרבנות הראשית

תקיים עצרת התעוררות אני לדודי ודודי לי

ביום ראשון א' אלול תשע"ה (16.08.2015)
משעה 18:30 עד שעה 20:30
ברחבת בית הליכות עם ישראל רחוב נחל גמלא 2 קריית אונו
בהשתתפות הרבנים הראשיים לישראל
הרה"ג יצחק יוסף שליט"א
הרה"ג דוד לאו שליט"א
ורב העיר מו"ר הרה"ג רצון ערוסי שליט"א
ראש העיר וסגניו ויו"ר המועצה הדתית

אוהדי הליכות עם ישראל די בכל אתר ואתר מוזמנים להשתתף בערב חשוב זה

ברכות לידידינו היקרים
שהשמחה במעונם
לרגל כלולות בניהם
רבי משה ב"ר יוסף ירימי ונו"ב רינה מנב"ת
בנישואי בתם
מירב שתח"י עם בח"ל שי ניי
בן יצחק מחפוד ונו"ב מזל מנב"ת
המאחלים
מערכת אור הליכות

חדש במכון מש"ה - לנחתם

ספר זה הינו כלי עזר המסייע ביד המעיינים בו ללמוד ולשנן את עיקרי תוכן משנה תורה והערות הגר"י קאפח. **ובנוסף, עם שלל המעלות הבאות:**
תמצות וסיכום תוכן כל פרק הנלמד במשנה תורה, אינדקס, המאפשר איתור מהיר ומציאת הלכות מבוקשות.
אינדקס לאיתור הערות של הגר"י קאפח עפ"י נושאים ומילות מפתח מנהגים ומציאות חיים בחיי אבותינו הקדושים.
ספר זה מסייע ומנחה בדרך של הלומדים ביצירתו של הגר"י קאפח בפרט, ובמשנה תורה להרמב"ם בכלל. ניתן להשיג במכון מש"ה: 03-5353570 ובאתר "נצח ישראל"

האם כל בני האדם שווים?

הרב ד"ר חננאל סרי יצ"ו

להערכה מיוחדת, אבל גם כשמדובר בשכלולה של האומנות בתחומיה השונים ערכה דורש בחינה. מקום חשוב נתנו חכמינו ליופי ושכלול, בעיקר במקום המקדש ובהידורם של מצוות שונות ("התנאף לפניו במצוות"), אך הגדרת מקומו הנכון של יופי זה ניתנה דווקא על ידי נח אבי האנושות: "יפיותו של יפת צריכה לשכון באוהלו של שם", כלומר יש לה מקום חשוב בתנאי שתציג ותקדם את ערכי הרוח שנלמדים בבתי המדרש של שם. אין ערך לכל הבעה משוכללת, שכן יכולה היא לייצג ולהוביל דעות הרסניות ולהציג בצורה שובת עין. רק אם הן משרתות ערכים נכונים יהיה להן מקום של כבוד.

הרמב"ם (מו"ג, ג) הוסיף מבט מעניין לנושא זה. לדעתו, מכיוון שייחודו של האדם הוא שכלו, ולפי דרגת פיתוחו הוא זוכה לקשר עם הקב"ה, ממילא בניגוד לכל שאר בעלי החיים האחרים שבהם כל פרט דומה לחברו, בני האדם אינם דומים זה לזה וכאלו הם שייכים למינים שונים, שהרי לכל אחד מהם פיתוח אחר של שכלו וממילא גם דרגת התקשרות שונה עם הקב"ה. דרגת קשר זו אינה מרכיב קטן באדם, שכן היא הקובעת מה מידת השגחתו של הקב"ה על אותו יצור. על פי הדעה תהיה האהבה (הל' תשובה יו), וממילא גם ההשגחה. הסכלים הרשעים – לדעת הרמב"ם נמצאים במצב נמוך כל כך עד שראוי לכלול אותם עם הבהמות, ולדעתו יש לכך אפילו השלכות מעשיות מסוימות.

לתת תמיכה לכל הנזקקים (ב"ב חא), נעייין במשנה שבה מתוארות שתי מעלות שקיימות באנושות (אבות ג, ז): "חביב אדם שנברא בצלם...". דחינו, כל יצור אנושי יש לו מעלת חביבות, ומדרגה נוספת: "חביבין ישראל שנקראו בנים למקום, חיבה יתרה נודעת להם...". חביבותם היתרה של ישראל נלמדת מהעובדה שכלי חמדתו של הקב"ה ניתן בידם (או שמא מתנה זו היא שהעניקה להם את חיבתם לפני הקב"ה). בחירתם של ישראל הציבה להם תפקיד וייעוד מיוחדים בהפצת הדעה והמעשים הראויים לאדם בעולמו של הקב"ה (והלכו גוים לאורך – ישעיה ס, ג), ומכאן מעלתם המיוחדת. ואולם בהיות שתי המעלות קשורות לדבר מה, הרי שהם מותנות בקיומו או בשימוש שנעשה בו: מעלתם של ישראל קשורה לכללי החמדה שניתן להם, ואם לא ישתמשו בו כראוי – מה מקום למעלתם? ואולי אף יהיה מקום לתלונה עליהם שאינם משתמשים בכלי גדול שניתן להם. ולפי אותה גישה מעלתו של האדם נובעת מצלם הבורא שניתן בו – צלם זה הוא שכלו ומחשבתו, ואם אינו מפתח ומקדם אותו בעולמו של הקב"ה, איך יוכל לקבל מעמד חביב כלשהו? במה תהא עדיפותו של אדם שרודף מאכלים ושאר הנאות גשמיות על בהמתו שגם היא עושה הכל כדי לאכול ולישון? אדם כזה אכן כבהמה הוא. אולם כאן יש גם מקום לטעות, שכן רבים מהמתהדרים ומתגדלים על אחרים פיתחו את כישוריהם השכליים אך עבור שכלולם של תחומים מחשיבותם מוטלת בספק. כאשר מדובר בתחומי התאווה, בוודאי שאין הם ראויים

בתקופתנו מקובל לומר: "כל בני האדם שווים". כלומר, ישנם אמנם הבדלים [חיצוניים ואחרים] בין האנשים שאנחנו פוגשים, אולם מהבחינה הערכית אין עדיפות לאדם אחד על חברו. עמדה זו אינה תוצאה של מחקר כלשהו, אלא נקודת מבט של חברה דמוקרטית שהבינה את הסכנות שמולידה כל השקפה שמעניקה עדיפות וחשיבות לקבוצה מסוימת בתוך החברה הכללית. הדמוקרטיה אימצה עמדה שלפיה מי שזילזל במגזר כלשהו יפסיד כוח, שכן היא מעניקה לכל אדם יכולת השפעה במבנה השלטוני. מובן מאוד לפי זה, מדוע ישנה תחומות גדולה על מי שקם ומכנה מגזר מסוים בחברה שלנו כ'עדר של בהמות', אולם יתכן שיש צדק בדבריו ואין להשוות בכל דבר בין כל בני האדם. תישאר רק נקודה אחת לבדיקה וסיווג: מי הם אנשי המעלה ומי הם המתנהגים כבהמות?

בהלכה היהודית יש תחומים שבהם אכן נקבעו קדימויות לאנשים מסוימים כאשר מדובר באנשים הזקוקים לרחמים או לצדקה (הל' מתנות עניים ה, ז), אך היחס הבסיסי הוא ש"אין דוחין נפש מפני נפש", ואסור להרוג אדם כלשהו אפילו אם מחפשים דרך להצלתו של גדול שבגדולים (הל' יסודי התורה ה, י). כיצד אם כן ניתן להבין את מעשהו של רבי יהודה הנשיא שלא רצה לתת בשנות הרעב מזון מאוצרותיו לאנשים שלא למדו תורה? רק לאחר שהצביעו בפניו על כך שיש תלמידי חכמים שאינם מוכנים לחשוף את לימודיהם התורניים כדי שלא יפיקו הנאה כלשהי בעולם הזה ממה שלמדו, הבין שלא יוכל להבחין בין הראויים לשאינם ראויים והסכים

אור המשנה

הרב ד"ר אדיר דחוח הלוי יצ"ו

הבטחות הנביא, אלא יצדקו עד סופם, ולא יפול מהם דבר לא קטן ולא גדול לעולמי עד בכל מה שמודיעים בשם ה'. ולכן, אם נפל משהו מדבריו ידענו ששקר דיבר... (שם). "דעו אפוא כי לא יפל מדבר ה' אֶרְצָה" (מלכים ב, י) – זהו הסוד אותו נמצאנו למדים, אם עמד אדם לפנינו ואמר מה עתיד להתרחש, עלינו לבחון את דבריו – אם לא יפול מדבריו מאומה, עלינו להמתין ולבחון שניה ושלישית את הבטחותיו. רק אם לא נפל דבר מדבריו, אז תתאמת נבואתו ונכון יהיה להאמין בו ובנבואתו. ברם, אם נפל מדבריו פרט קל מן הקלים, נדע בוודאות שנביא שקר לפנינו ולא נשמע אליו ונתרחק ממנו וממשכנותיו.

זכורני כי לפני כמה שנים התראיין ברדיו אחד מגדולי 'בעלי החצרות' והבטיח בקול רב רושם ש"בשבוע הבא ירד גשם גדול". אין ספק שאותו אדם מוחזק אצל מאמיניו כסמכות דתית מוחלטת מעין אלהית. ברם, בידינו את דברי הרמב"ם, שמרתי את דבריו והמתנתי בסבלנות לחדשות בשבוע הבא. ציפיתי לחדשות מרעישות, פותחות מהדורות, על גשם אדיר ששטף את כל הארץ שלא היה כמוהו לפחות בשנים האחרונות. ברם, שבוע שלאחר מכן ירד יום אחד בלבד גשם קל כעשירים דקות ורק במרכז הארץ. ידעתי אז גם ידעתי, שאין אמת באיש ולא בדבריו, ו"ה שיזכני להגות בתורת משה ולהציל את נפשי מלנחות אחר רודפי הבצע והתאוות" המתקדשים והמטהרים אֶל הגִּנּוּת... (ישעיהו סו, יז).

שיהיה מבעלי החכמה והדת, פרוש, משכיל, כליל המיירות הטובות... נאמר לו הבטיחנו הבטחות... אם נתקיימו כל הבטחותיו ידענו אמת נבואתו, ואם קָבַץ במשהו מדבריו אפילו בקטנים שבהם, אז נדע שהוא שקר... וגם אם נתקיימו דבריו בהבטחה או שתיים, לא תתאמת בזה נבואתו בהחלט, אבל תהיה נבואתו אצילינה למויה עד שתמשך אמינות כל אשר ידבר בשם ה' פעם אחר פעם... (שם, עמ' ה).

עד עתה למדנו על שני שלבים: השלב הראשון הוא בחינת דבריו האם תוכנם עשוי להתאים לנבואה מאת ה'. השלב השני הוא בחינת אישיותו והבטחותיו, האם הוא ראוי לנבואה והאם הבטחותיו אכן מתממשות. ברם, שאלה קשה ניצבת ועומדת: **האם בהתקיים הגדת העתידות תתקיים הנבואה?** הרי הנמשחים והחוזים בכוכבים ובעלי הכוחות הנפשיים כולם היו יכולים לטעון שהם נביאים, שהרי אנו רואים אותם נדע במידות מגידי עתידות? (שם). כיצד אפוא נדע מיהו נביא אמת? מהו סוד ידיעת נביאי האמת? הרמב"ם מגלה לנו סוד זה:

"המנחשים והחוזים בכוכבים והמכשפים וכל אנשי אותו הסוג מגידי עתידות, אבל מקצתם מתקיימים ומקצתם מכִּזְבִּים... ואולם יתרונם זה על זה ששקרי האחד פחותים משקרי זולתו, אבל שיצדק בכל הפרטים הרי זה מוכחש... אלא... יאמר שהשנה תהיה בצורת ולא תוגשם כלל, [ובפועל] יהיו גשמים מועטין. או שיאמר שמחר ירד גשם, [ובפועל] ירד למחרת... ואין כן

היכול אדם לדעת את סוד העתידות?

לפי הרמב"ם, הדרך היחידה לידע באמת את העתידות היא באמצעות קבלת נבואה מאת ה' יתברך. ברם, למרבה הפלא, לא מעטים קמים בדורנו וטוענים שהם מסוגלים לדעת את העתידות. אמנם, ודאי שהם נזהרים מלטעון שהם נביאים, שהרי הם חוששים שמא יתמהו על טענת נביאותם והואיל מפורסם כי בימינו הנבואה היא מנת חלקם של הקטנים והשוטים בלבד, והם ודאי שאינם כאלה. ברם, הואיל והם טוענים את ידיעת העתידות, הרי שבפועל הם טועני נבואה מבלי לנקוב בשם המפורש "נבואה" מחשש שתתגלה תרמייתם.

כיצד, אפוא, ניתן לידע אם טוען עתידות אכן נשלח אלינו מאת ה'? וכיצד נוכל להסיר את מעטה התרמיית וההטעיה מעל אותם פְּזָזִים ונציל את נפשותינו מלהלכך ברשתם?

השלב הראשון לדעת הרמב"ם בזיהוי נביא אמת, הוא בחינת תוכן נבואתו: "שיקרא לעבודת ה' ויזהיר על תורתו, ויצווה בני אדם על שמירת התורה בלי תוספת ולא גרעון... ויבטיח טובות לשומריה ועונש לעוברים עליה... ויצווה ציוויים ויזהיר אזהרות שלא בעיני הדת, כגון שיאמר הלחמו על עיר פלונית... או שיזהיר מלהרוג וכל כיו"ב..." (הקדמה פיהמה"ש, עמ' ד).

השלב השני הוא שלב הבחינה: "צריכים אנו לבחון אותו כדי לאמת טענתו, אם נתאמתו דבריו - חייבים לשמוע לכל אשר יצווה". ברם, כיצד נדע לאמת את טענתו? הרמב"ם משיב: "כשיטען אדם שנתנבא והיה ראוי לה, כלומר

טהרת משה

מאת הרב **צפניה ערוסי** שליט"א

בן מו"ר הרה"ג **רצון ערוסי** שליט"א

רבה של קריית אונו, חבר מועצת הרה"ר לישראל ויו"ר הליכות עם ישראל

בנוסף, לראשונה הונצחו בספר זה אוצרות - מסורות בנות יהודי תימן שנובשו לאור מחקר מדהים ותיעוד מרתק ונדיר של עשרות נשים ששפכו אור על מסורות קדומות בדיני טהרת הבית.

ניתן להשיג במכון מש"ה - 03-5351119

ובאתר נצח ישראל: net-sah.org

גוביינא. ואם לא תעשה פרוזבול, או אם לא תדחה לו את מועד הפרעון לאחר השמיטה, תצטרך להשמיט חוב זה. 2. התשובה לשאלתך זו, חיובית. וזהו ריעון טוב.

ש. האם צריך לכתוב פרוזבול על פיקדון בבנק המתחדש כל תקופה מסוימת (לדוגמא כל חודש)?

ת. כן. אבל די בכתיבת פרוזבול בסוף שנת השמיטה, בערב השנה השמינית, כדי לכלול כל ההלוואות והפקדונות שקיימים עד לאותה שעה, ואשר הם בני גוביינא. כל פיקדון שאינו בר גוביינא באותה עת, אין צורך לכלול אותו בפרוזבול, גם אם מועד פרעונו היה תוך חודש. אם אינו יכול לפדות אותו באותה שעה, אינו צריך פרוזבול.

ש. האם לפי הרמב"ם מותר לברך על ספר תורה שאינו כתוב על גוויל? והאם יש חילוק בין: (א). ספר אשכנזי, ספרדי או תימני? (ב). האם יש נפקא מינה מאיזה עדה מורכב הציבור, כיוון שכתוב 'אין קוראין בו וכו' מפני כבוד הציבור. והאם הרב מוכן להרחיב מעט בעניין. 2. האם יש בעיה להניח מכסה של סיר על הכיריים תוך כדי בישול (למשל לצורך ערבוב)? הכיריים הפשוטות עם הברזלים, לא משטחיהן.

ת. 1. לפי הרמב"ם, עור קלף המצוי - אינו מעובד כהלכה והספר פסול. לכן ספרדים ואשכנזים רשאים להשתמש בו, לפי הפוסקים שהם סומכים עליהם ומכשירים אותו. אולם תימנים אסור להם להשתמש בס"ת כזה. עם כל זאת, היו בתימן גם ס"ת עם קלפים, שלא תמיד עובדו כהלכה, וקראו בהם כדי לא להוציא לעז על הראשונים, ולכן טוב לעודד את בני עדתנו בימינו, לרכוש רק ס"ת גויל. 2. בשבת אסור, כי יש בכיסוי המכסה בסיר משום בישול, כי תכולתו עדיין מתבשלת.

יתן לו את תמורתם.

ש. 1. אם אדם עושה קי הדס או קי' אב'ה (פ. יגם), מתי זמן הביעור של כל אחד ואחד? הרי אלו צמחים רב שנתיים ואינם כלים? 2. אם אדם עושה ריבת אתרוגים - מתי זמן הביעור? האם יש בעיה שהוא גלבלין משנה לשנה?

ת. 1. הדס ושד'אבה, אין להם קדושת שביעית, ולכן אין להם ביעור. האתרוג יש לו קדושת שביעית, ובגמרא ר"ה (טו, א) נאמר, שיש לו ביעור. השאלה היא מתי ביעורו, כי הוא דר באלון כל השנה (עיין "דרך אמונה" שמטה ויובל, ביאור הלכה, פרק ז, הלכה יג, ד"ה כלל גדול, שהאר"י בה). ונראה, שאתרוג שנלקט בשביעית ונשאר עד אחרי שביעית, יש לבערו. 2. לענ"ד אין לעשות ריבת אתרוג אכיל (כמו של יהודי תימן), כי הוא מפסידו.

ש. בתקופה זו ישנם זרעים בראש הפיגם (שד'אבה). 1. האם מותר לקטום את החלק העליון של הפיגם, כדי להריח אותו, ואז ישתמש בזרעים. אבל גם אם קטם אותו לצורך הזרעים - אם לא קטם כדי להצמיח, ולא באופן מקצועי, מותר. 2. אין הבלד.

ש. 1. הלוויית לחבר סכום מסוים ללא ציון זמן, ואני מעריך שיחזיר לי רק לאחר סוף שנת השמיטה הנוכחית. הבנת ששמיטת כספים לא חלה על הלוואה שזמן פרעונה עוד לא הגיע, ולכן, האם אוכל לקטום לו שאני דוחה לזמן פרעון הלוואה לאחר שנת השמיטה? האם יהיה די בכך? 2. עוד דבר באותו עניין, ראיתי באיזה מקום שראוי להשאיר חוב קטן כדי לקיים את מצוות שמיטת כספים, והדבר יפה בעיני. אם התשובה שאלתי הראשונה היא חיובית, האם אוכל לומר לוכי אני דוחה את זמן הפירעון של חלק מסויים בלבד ואני צא שהפרש ישמט, וזאת בכדי שאוכל לקיים את המצווה?

ת. 1. כל הלוואה שניתנת בלי קביעת מועד פרעון, מועד הפרעון הוא אחרי שלושים יום. ולכן כשיגיע ר"ה תשע"ו, הלוואה זו נחשבת בת

ש. חברי נמצא בפנימיה של ישיבה ושואל כדלהלן: יש להם רמקולים בחדר, והוא שאל את חברי החדר של מיהם, והם ענו לו שזה כבר כמה שנים שם. כנראה, תלמיד שהיה שם ועזב, השאיר או הפקיר להם. השאלה היא, האם הוא יכול לזכות ברמקולים לעצמו? האם צריך לבקש רשות ממישהו? ת. אם העדות שהרמקולים שם כמה שנים היא אמיתית, יש אומרים שהם של הישיבה, ויש אומרים שהם של המוציא. לכן יש לברר עם הישיבה, ואם פירסמה שכל החפצים והאביזרים שהתלמידים משאירים, אחר זמן מסוים, הם עוברים לרשותה, הרי הם של הישיבה. ואם לא פירסמה, ואין תביעה לזכות ברמקולים אלה - אם הרמקולים הם סטנדרטיים ואין בהם סימנים, הרי הם של המוציא, ואם יש בהם סימנים, מומלץ להודיע למשטרה על מציאה זו. ואם אחרי שלושה חודשים אין דורש, יוכל לקחתם לעצמו.

לבקשת רבינו הנני מוסר הבהרה: כפי שכתבתי, יש מחלוקת לגבי המוציא חפצים שנשכחו במקומות ציבוריים כמו ישיבות ומוסדות חינוך ומקוואות. הרב עזרא בצרי נוטה לאסור (תחומין, כד ה, 342). 'פתחי חושן' נוטה להתיר (דיני אבידה פרק ד', כא-כב), לכן יש שיעצו להחתיים את התלמידים הבוגרים או את אפטרופוסיהם של הקטנים, על טופס, שאם לא יטלו את חפציהם תוך שלושים יום, החפצים יעברו לרשות הנהלת המוסד (הרב בצרי). או לכתוב מודעה במקום בולט, שכל המשאיר או שכח חפצו, ולא נוטה חזרה תוך 30 יום, החפץ יהיה של המוסד (מנחת יצחק, פרק ח, קמו. השווה עשה לך רב, ת"ת, תשובות קצרות, סי' קא). לכן הצעתי גם פנייה למשטרה, בגלל הקושי שבהכרזה בנסיבות העניין, וכדי להחזיר מנהג המקום בדיני ממונות, אם שכחתי להוסיף את אשר אני מציע תדיר (והצעה זו היא בפוסקים), שיעריך את ערך החפצים וירשום את שמות החפצים וסימניהם ואת ערכם, וישתמש בהם, ואם ידרש אי פעם ממי שיראה את סימניהם,

לכו אל יוסף. אשר יאמר לכם תעשו

בס"ד, חנוכה התשנ"ה

לכבוד מעלת כבוד הרב קאפח שליט"א, שלום וברכה!

של 'ערוך השולחן' [וכן דעת הנצי"ב בפירושו על השאלות]. א"כ איך בדיעבד הקיל הרב לתלמידי ישיבות לאכול בישיבותיהם? (על היתרו של הרב שמעתי בע"פ מאחד מתלמידי הישיבה).

שתי דקות ויש גדולות שצריכות רבע שעה כדי שיחדור לתוכן. ג. אפשר להשתמש במי החליטה לכל מה שירצו. ד. שניצל - מרתחים שמן לא מעט (א"ה) כדי שתתכסה החתיכה בשמן ומשליך החתיכה לתוך השמן הרוטח וגם בו חליטה נקראת. קציצות - עושים מבשר חלוט. אני מעולם לא אכלתי בשר בחתונות ולא במסעדות ולא בישיבות, ומהעדד בשר בארוחה או [ב] כמה ארוחות לא מתים, יש מליוני הודים בהודו שלא אוכלים בשר והם חיים. גם הרב קוק זצ"ל לא אכל שום בשר, מכמה סבות נוסף על העניין הרעיוני שיש לו. ומעולם לא התרתי לשום אדם לאכול בשר אסור ולא שום דבר אסור.

אני מקווה שמכתב זה מוצא את הרב בקו הבריאות והשלום. ואחרי דרישת שלומו ברצוני לשאול את הרב מס' שאלות.

1. כמו"כ מה הדין באדם המתארח בבית חבריו או באולם חתונות וכדו'?

2. מדוע הרב בסידורו, ובכלל בכל בכל הסיפורים התימניים, הנוסח הוא 'נצור לשוני מרע ושתותי מדבר מרמה', שכן מימרא זו ע"פ הפס' (?! 'שפתי'). בסידורים מדויקים של אשכנזים ראיתי שתיקנו את הנוסח כך. יש לציין שהנוסח הזה של התחינה בסוף התפילה לא מובא בתכלאלים העתיקים, כך שא"כ כ"כ לבדוק מה הנוסח המקורי.

[ב] על נוסח ונוסחים - אין סומכים על נוסח שנבדפסים.

(א). ידועה שיטת הרמב"ם לענין חליטת הבשר. שאלותי את הרב בנושא זה הן שש:

1. איך חולטים? האם מטבילים הבשר במים ורתחים או שצריך להשהות הבשר במים לפרק זמן מסוים? וא"כ כמה זמן?

2. האם לאחר ששמים חתיכה במים צריך לחכות שהמים יבעבעו שוב?

3. האם אפשר להשתמש במי החליטה, כגון למרק, או שחייבים לזרוקם?

4. איך עושים שניצל? איך עושים קציצות בשר? ה. ראיתי בפירוש של הרב על הרמב"ם שלא קיבל את היתרו

ב. תודעה מראש, י"ד, ישיבת קרני שומרון [תשובה] א-ב. חליטה אינה טבילה ולא הטבלה, אלא כמ"ש הרמב"ם "ומשליכו לתוך מים ורתחין". ולענין כמה זמן צריך לשהות בתוך הרתחין, הכל לפי גודל החתיכה, יש חתיכות קטנות יותר

אנו פונים לכל מי שבידו כתבי יד, תשובות, תמונות מאירועים שונים ואו הקלטות וידאו או אודיו של מו"ר הרה"ג יוסף קאפח זצ"ל שישלח אלינו בדואר אלקטרוני: orhalichot@gmail.com או בדואר לת"ד 211 קריית אונו

לפרטים נוספים: 054-2443930

מי שלא מעוניין בפרסום תמונות האנשים המצולמים, יש באפשרותנו לערוך את התמונות על מנת להשתמש בתמונות מו"ר הגאון זצ"ל בלבד.

ברוכים יהיו המזכים את הרבים

אור ההליכות
הליכות עם ישראל
עמותת להפצת ערכי היהדות הנאמנה
רח' הרב שלום יצחק הלוי 4 קריית אונו ת.ד. 211, 55100

תברי המערכת: הרב צפניה ערוסי, אבי חמד, אביעד רצהבי, ישראל והב, שמואל חמד, אריאל פרחי.
טל': 03-5340819 פקס': 03-5343658
דוא"ל: orhalichot@gmail.com
מספר המערכת בספרייה הלאומית: 2789255

כתובת לתרומות להמשך הפצת העלון: ת.ד. 5042 נתניה

קוראים נוספים המעוניינים לפרסם תשובות ליכתי הרבים מאת מו"ר הגאון רבי יוסף קאפח זצ"ל מומנים ליצור קשר בטלפון: 054-2443930 או בדוא"ל: orhalichot@gmail.com